

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

Дмитро ШВЕЦЬ

2025

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Дмитра НАЧИНЯНОГО на тему
«Кримінальна відповідальність за порушення порядку проведення
азартних ігор та лотерей в Україні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації Дмитра НАЧИНЯНОГО на тему «Кримінальна відповідальність за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні», а також за результатами оцінки рецензентів та експертної позиції учасників фахового семінару, проведеного 15 січня 2025 року, констатує наступне:

Тема дослідження є актуальною. У сучасному світі індустрія розваг, елементом якої є азартні ігри, є невід'ємною складовою цивілізації. Це складне соціальне явище, якому, з одного боку, як бізнес-галузі властива висока прибутковість. З іншого боку, азартним іграм притаманна певна суспільна шкідливість, адже вони спричиняють низку негативних наслідків економічного, соціального та психологічного характеру, зокрема, лудоманію (розлад поведінки, що полягає в патологічній пристрасті до азартних ігор). Така залежність може зруйнувати кар'єру, сімейні стосунки та призвести до емоційного й фізичного виснаження. Гравці втрачають контроль над своїми витратами. Сім'ї гравців страждають від нестабільності, фінансових труднощів та емоційного навантаження. Азартні ігри негативно впливають на робочу діяльність, знижуючи продуктивність та ефективність працівників, які витрачають час на гру або страждають від наслідків азартної залежності. Це, в свою чергу, може негативно впливати на економіку країни. Особи, які втрачають великі суми грошей через азартні ігри, нерідко стають злочинцями, щоб повернути втрачені кошти або продовжувати грати.

В умовах воєнного стану ця проблематика набула ще більш гострої актуальності. Вперше проблематика ігрової залежності серед українських військових стала публічною наприкінці березня 2024 року. Згодом, 20 квітня 2024 року Рада національної безпеки і оборони України прийняла рішення "Щодо протидії негативним наслідкам функціонування азартних ігор в мережі Інтернет". Серед іншого, цим рішенням Головнокомандувачеві Збройних Сил України, керівництву інших військових формувань доручено невідкладно запровадити заборону доступу військовослужбовців до гральних закладів та/або участі в азартних іграх у мережі Інтернет на період дії правового режиму воєнного стану.

Таким чином, з одного боку, держава зацікавлена у вельми прибутковій гральній індустрії, але, з іншого боку, великі прибутки від грального бізнесу можуть знижувати мотивацію державних інституцій до боротьби з проблемними проявами азартних ігор. Тому правове регулювання вказаної сфери потребує дуже виваженого, збалансованого та комплексного підходу, особливо – в період воєнного стану. Доволі важливим аспектом цього регулювання є кримінально-правові засоби впливу на діяльність, пов'язану із організацією та проведенням азартних ігор.

Законом України № 768-IX «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» (задекларована мета якого – створення сучасної та ефективної нормативно-правової бази у сфері регулювання відносин з організації та проведення азартних ігор, що базуватиметься на комплексному та системному підході їх регулювання) внесено низку змін до Кримінального кодексу України (далі – КК України), а саме: прийнято нову редакцію статті 203-2 «Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей» та доповнено кодекс статтею 365-3 «Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей».

Водночас комплексного аналізу проблем кримінальної відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні до цього часу здійснено не було, що зумовлює актуальність даного дослідження. Адже воно сприятиме системному тлумаченню кримінального закону в частині регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з проведенням азартних ігор та лотерей, що, своєю чергою, сприятиме забезпеченню єдності та правильності правозастосування, а також формулюванню науково обґрунтованих шляхів удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність в частині досліджуваної проблематики.

Усі ці аспекти підкреслюють важливість та актуальність обраної проблематики. З огляду на наведене вище, наукове дослідження Дмитра НАЧИНЯНОГО є актуальним і важливим для національної юридичної науки та практики.

Дисертація виконана відповідно до Плану науково-дослідних робіт кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 та теми науково-дослідної роботи на 2021–2024 рр. «Протидія кримінальним правопорушенням,

підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930).

Метою дисертації є комплексне дослідження кримінальної відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор і лотерей в Україні та формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань, а також пропозиції щодо удосконалення кримінального законодавства у цій сфері.

З огляду на мету, в дисертації вирішено такі завдання:

- з'ясовано стан дослідження проблем кримінальної відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей у вітчизняній кримінально-правовій доктрині;

- досліджено соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні;

- проаналізовано об'єкти складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 203-2 та 365-3 КК України;

- здійснено аналіз ознак об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з порушенням порядку проведення азартних ігор та лотерей;

- досліджено ознаки суб'єктів складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 203-2 та 365-3 КК України;

- охарактеризовано суб'єктивні сторони складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з порушенням порядку проведення азартних ігор та лотерей;

- проведено аналіз кваліфікуючих ознак кримінальних правопорушень, передбачених статтями 203-2 та 365-3 КК України;

- здійснено розмежування складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з порушенням порядку проведення азартних ігор та лотерей, та їх відмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень;

- досліджено караність кримінальних правопорушень, передбачених статтями 203-2 та 365-3 КК України.

Об'єктом дослідження є порядок організації та проведення азартних ігор та лотерей.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні.

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових та спеціальних юридичних методів дослідження, зокрема, у роботі використано: *герменевтичний метод* – під час тлумачення положень кримінального закону та доктринальних понять кримінального права (усі розділи); *системний метод* – для комплексного дослідження кримінально-правової регламентації відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей як системи норм, в процесі встановлення їх співвідношення як між собою, так і з іншими нормами кримінального права, а під час аналізу санкцій вказаних кримінально-правових норм (розділи 2, 3); *метод документального аналізу* – під час дослідження матеріалів судової практики (розділ 2, 3); *догматичний метод* – для виокремлення проблем

кримінальної відповідальності за посягання, пов'язані із проведенням азартних ігор та лотерей, а також під час формулювання пропозицій вдосконалення кримінального закону (усі розділи); *методи формальної логіки, зокрема порівняння, узагальнення, аналіз та синтез*,— під час з'ясування змісту ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з порушенням порядку проведення азартних ігор та лотерей; у процесі співставлення доктринальних позицій в ході вирішення дискусійних питань; а також під час формулювання пропозицій, висновків та наукових позицій (усі розділи дисертації).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням кримінальної відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні, в якому містяться пропозиції, спрямовані на удосконалення положень кримінального закону, а також рекомендації щодо тлумачення та правильної кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань. Основні положення, що становлять наукову новизну дисертації та виносяться на захист, полягають в тому, що:

вперше:

- доведено розбалансованість чинного законодавства в підходах до визначення видів юридичної відповідальності за порушення у сфері грального бізнесу. Встановлено, що з-поміж усіх можливих порушень відповідного регуляторного законодавства низка порушень у сфері грального бізнесу перебувають під кримінально-правовою заборобою, в той час як інші, не менш значні, порушення не визнаються кримінально-протиправними. Тому запропоновано запровадити кримінальну відповідальність за організацію та проведення азартних ігор з порушенням умов ліцензування (на рівні із відповідальністю за організацію або проведення азартних ігор без ліцензії на провадження відповідного виду діяльності) та одночасно звужити межі криміналізації такого роду діянь за допомогою ознаки, яка пов'язуватиме їх кримінальну протиправність із настанням певних суспільно-небезпечних наслідків;
- обґрунтовано пропозицію визнати такою ознакою вчинення діяння у значному розмірі; під значним розміром пропонується розуміти дохід, який у 100 та більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення;
- з огляду на правила диференціації кримінальної відповідальності та на суспільну небезпечність такого діяння, як незаконна організація чи функціонування закладів з метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет, обґрунтовано доцільність надання йому самостійного значення шляхом виокремлення його у частині 2 статті 203-2 КК та надання цьому діянню ознак самостійної форми об'єктивної сторони, яка має формальний склад;
- доведено необґрунтованість встановлення кримінальної відповідальності за окремий вид потурання (ст. 365-3 КК України) із одночасним ігноруванням інших можливих проявів такої протиправної поведінки; встановлено, що ні відносна поширеність, ні доцільність протидії таким посяганням кримінально-правовими засобами, ні традиції вітчизняної законодавчої практики не є

достатніми підставами для його криміналізації. У зв'язку з цим запропоновано виключити статтю 356-3 із КК України з одночасним запровадженням посиленої кримінальної відповідальності за вчинення діяння, передбаченого ст. 203-2 КК України, службовою особою з використання свого службового становища;

- аргументовано, що за своєю суттю та значенням усі вказані в ст. 365-3 КК України види мотиву насправді пояснюють мету вчинення діяння, а саме - отримання неправомірної вигоди, що в свою чергу наділяє таке діяння ознаками корупційного; відтак, за умови збереження ст. 365-3 КК України в системі чинного КК України, запропоновано внести відповідні зміни до переліку корупційних діянь, визначених у ст. 45 КК України, - доповнити її вказівкою на кримінальне правопорушення, закріплене ст. 365-3 КК України;

удосконалено:

- розуміння родового та безпосереднього об'єктів складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із проведенням азартних ігор та лотерей в Україні. Встановлено, що традиційно родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 203-2 КК України, визнаються суспільні відносини у сфері господарської діяльності. Його видовим об'єктом слід вважати суспільні відносини у сфері дотримання встановленого порядку зайняття господарською діяльністю. Проте, проведений аналіз основного безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 203-2 КК України, дозволяє стверджувати, що таке діяння, як організація чи функціонування закладів з метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет, посягає на відносини, які лежать поза межами сфери господарської діяльності, з огляду на те, що така діяльність знаходиться під повною, абсолютною заборобою. Відтак доведено, що здійснення такої діяльності первинно порушує суспільні відносини у сфері моралі, а не порядок провадження господарської діяльності з організації та проведення азартних ігор і лотерей;

- вчення про караність кримінальних правопорушень, пов'язаних із проведенням азартних ігор та лотерей в Україні, зокрема, зроблено висновок про надмірність кримінально-правової репресії за ці діяння. З метою зменшення репресивності запропоновано нову редакцію санкцій статті 203-2 КК України;

- наукове тлумачення кваліфікуючих ознак кримінальних правопорушень, пов'язаних із проведенням азартних ігор та лотерей в Україні. Встановлено, що використання в кримінальному законі такого звороту, як «вчинення особою, раніше судимою за незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей» містить надмірну деталізацію, що на практиці призводить до неможливості її інкримінування тим особам, які були судимими за незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор чи лотерей (тобто за діяння, що містилися у попередній редакції ст. 203-2 КК України). З метою вдосконалення законодавчого конструювання відповідного кваліфікованого складу запропоновано словосполучення «вчинення особою, раніше судимою за незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей» замінити словами «вчинене повторно»;

набули подальшого розвитку:

- розуміння ознак суб'єкта кримінальних правопорушень, пов'язаних із проведенням азартних ігор та лотерей в Україні. Зокрема, встановлено, що суб'єктом незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей є така фізична особа, яка або не отримала ліцензію або не отримала статус оператора лотереї, в той час як отримати таку ліцензію, які і статус оператора лотереї може виключно юридична особа. З'ясовано недостатність кримінально-правових приписів, які можуть (і повинні) бути застосовані до таких юридичних осіб. Тому запропоновано внести зміни до чинної редакції ст. 96-3 КК України та передбачити у ній вказівку на ст. 203-2 КК України;
- наукове бачення обґрунтованості місця розташування положень статті 203-2 КК України в системі чинного кримінального закону. Зокрема запропоновано вдосконалити конструювання третьої форми об'єктивної сторони складу цього кримінального правопорушення доповнивши відповідну диспозицію словом «незаконна» перед словами «організація чи функціонування закладів з метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводяться в мережі Інтернет». Така вказівка буде достатньою підставою для визнання такого роду діянь порушенням встановленого порядку провадження господарської діяльності з організації та проведення азартних ігор і лотерей та дозволить усунути двояке трактування вказаної форми об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення;
- розуміння понять «азартна гра», «лотерея»; їх зміст, обсяг, та співвідношення між собою: встановлено узгодженість чинних кримінально-правових приписів та норм спеціального регулятивного законодавства в цій частині; обґрунтовано відсутність підстав вважати лотерею різновидом азартної гри; аргументовано доцільність об'єднання відповідних видів діянь в межах однієї кримінально-правової норми. З'ясовано, що поняття «випуск лотереї» та «проведення лотереї» не є різними за своїм змістом, а співвідносяться як частина з цілим. Відтак, аргументовано, що застосування сполучника «чи» між вказаними поняттями у диспозиції ст. 203-2 КК України є некоректним і призводить до хибного уявлення, не лише про відмінність вказаних понять, але й про їх альтернативність. Запропоновано виключити вказівку на «випуск» лотереї із тексту статті 203-2 КК України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації, наведені у дисертації, можуть бути використані:

- у *правотворчій діяльності* — для удосконалення кримінального законодавства України в частині нормативної регламентації відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні;
- у *правозастосовній діяльності* — для розв'язання компетентними органами проблемних питань кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з проведенням азартних ігор та лотерей;
- у *науково-дослідній діяльності* — для подальших наукових досліджень проблематики кримінальної відповідальності за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей;
- в *освітньому процесі* — для підготовки підручників, навчальних посібників і методичної літератури та викладання навчальних дисциплін кримінально-правового

циклу (Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес ЛьвДУВС № 60 від 17.10.2024 року).

Основні положення і результати дисертації апробовані автором на VII Львівському форумі кримінальної юстиції (16-17 вересня 2021 року, м. Львів); на щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених (5-6 травня 2023 року, м. Івано-Франківськ); та на Міжнародній науково-практичній конференції «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (22–23 лютого 2024 року, м. Львів).

Основні результати дисертації відображено Основні результати дисертації висвітлено у шести наукових працях. Серед них три статті, опубліковані в журналах, визнаних Міністерством освіти і науки України науковими фаховими виданнями з юридичних наук категорії «Б», та 3 праці апробаційного характеру, а саме:

публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Начиняний Д.С. Об'єкт незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей та її місце в системі кримінально-правових норм. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Ужгород, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 80: частина 2. С. 70-76.
2. Начиняний Д. С. Корупційний характер кримінального правопорушення передбаченого за ст. 365-3 КК України. *Європейські перспективи*. № 2. 2024. С. 273-279.
3. Начиняний Д. С. Проблемні питання кримінальної відповідальності за ст. 365-3 КК України. *Європейські перспективи*. № 3. 2024. С. 244-248.

публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Начиняний Д.С. Окремі питання суб'єктивної сторони ст. 365-3 КК України. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (5-6 травня 2023 р.)*. Івано-Франківськ, 2023. С. 82-84.
5. Начиняний Д.С. До питання посилення кримінальної відповідальності за потурання незаконній діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей в умовах воєнного стану. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2024 року)*. Львів: ЛьвДУВС, 2024. С. 612-616.

публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

6. Газдайка-Василишин І.Б., Начиняний Д.С. Проблеми чинності норм, що забезпечують кримінально-правову охорону порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні // «30 років розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуто і що втрачене?»: збірник матеріалів VII Львівського форуму кримінальної юстиції (16-17 вересня 2021 року). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 136-140.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Дмитра НАЧИНЯНОГО на тему «Кримінальна відповідальність за порушення порядку проведення азартних ігор та лотерей в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»,

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

3) відображена у шести публікаціях, зокрема: у трьох статтях, опублікованих у фахових виданнях категорії Б, перелік яких затверджено МОН України, а також у трьох тезах доповідей на науково-практичних заходах;

4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Голова засідання фахового семінару:
доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 1
(з підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України)
Львівського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Олег МАРМУРА